

Борисюк О.М. Эмоционально-волевые особенности конформный лиц

Осуществляется эмпирическое исследование эмоционально-волевой сферы конформных личностей. Представлены результаты корреляционного, сравнительного и факторного анализа полученных эмпирических данных. Сформулированы методические рекомендации по оптимизации волевой регуляции, эмоционального комфорта и влияния на уровень конформности.

Ключевые слова: конформизм, эмоционально-волевые процессы, нормативно-ценностный идеал, личностно значимая ценность.

Borisjuk O.M. Emotional and volitional features of conformal persons

The article deals with empirical investigation of emotional and volitional sphere of conformal persons. The results of the correlation, comparisonable and factorial analysis of the empirical data are presented. The guidelines for optimum will regulation, emotional comfort and impact on the level of conformism are formulated.

Key word: conformism, emotionally volitional processes, normatively valued ideal, personality meaningful value.

Стаття надійшла 4 квітня 2011 року

УДК 159.9: 343.971

М.П. Козирєв

МОТИВ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ СТРУКТУРІ ЗЛОЧИНУ

Розкриваються поняття, зміст, сутність, ознаки, стадії, функції мотиву злочину. Приділяється увага практичному значенню правильної оцінки мотиву злочину, її врахуванню в судово-слідчій практиці та в діяльності органів внутрішніх справ.

Ключові слова: мотив, класифікація мотивів, ознаки, стадії, функції мотивів.

Постановка проблеми. Злочинність – одна з найгостріших проблем суспільства. З ускладненням соціальних відносин, розвитком суспільства збільшується як загальна чисельність злочинів, змінюються і їх параметри, зокрема мотив як одна з найважливіших ланок суб'єктивного механізму злочину. При характеристиці злочинів мотив має самостійне психолого-кримінальне та кримінологічне значення. Вчинення злочину, як і будь-якого іншого вчинку, дії, що є складовими поведінки чи діяльності особи, є результатом процесу мотивації; саме в ході цього процесу виникає мотив, який безпосередньо впливає на всі структурні компоненти мотивації та перебуває у найщільнішому зв'язку з усіма ознаками суб'єктивної сторони складу злочину (виною, метою, мотивацією, емоційним станом тощо).

Стан дослідження. За оцінками багатьох учених, злочини – це складне соціально-психологічне явище, яке недостатньо вивчене. Боротьба з ними потребує глибокого знання природи мотивів як їх важливих та невід'ємних складових. Проблематика дослідження психологічних складових злочинів, зокрема мотивів, є давньою, проте наукове його усвідомлення відбулося лише в останні десятиліття і відображається як у розвитку сучасної психологічної, юридичної, соціологічної та ін. наук, так і у важливості реалізації актуальних потреб суспільства щодо збереження життя і здоров'я, честі і гідності громадян, соціального спокою та правопорядку в суспільстві.

Висвітлення проблематики злочинів і злочинності здійснено працях, присвячених її соціальній природі (Е. Дюркгейм, Р. Мертон, Дж. Смелзер, А. Кетле); культурологічній (Е. Сазерленд, Т. Селлі, Д. Міллер); фізіологічній (Ч. Ломброзо, Дж. Норріс, Р. Шелдон) та психологічній (З. Фройд, Т. Парсонс, Г. Тард).

Різні аспекти аналізу мотивів злочинів як соціально-психологічного явища знайшли своє відображення у працях, що розглядають їх як: уявлення, ідеї, почуття (О.М. Леонтьєв); прагнення, хотіння, переконання (П.А. Рудик, А.В. Петровський); настанови, помисли (В.І. Ковалев); психічні стани, процеси, властивості (Г.Г. Голубєв, К.К. Платонов). Мотив як психологічний еле-

мент злочинної діяльності аналізується: як кримінальна складова злочину (Ю.В. Александров, Ю.В. Баулін); ознака злочину (П.С. Дагель); фактор детермінації злочину (А.Ф. Зелінський). Класифікацією мотивів злочину досліджують А.В. Савченко, В.В. Лунеев, проблему мотивації злочинів розглядають О.Л. Дубовик, Ж. Нюттен, етапи мотиву злочинів – І.О. Васильєв, Е.П. Ільїн.

Водночас, дотепер питання зумовленості злочинів і злочинної діяльності таким психологічним чинникам, як мотив, є не до кінця вивченими. В теоретичному і практичному аспекті вкрай необхідно встановлення мотивів злочину в процесі розслідування, кваліфікації і призначенні покарання за їх вчинення у діяльності правоохоронних органів й суду. Тому в цій статті ми обрали мету – розширити наукове уявлення про мотив як про психологічну складову механізму злочину.

Виклад основних положень. Термін «мотив» у перекладі з латинської «*moveo*» означає «рухаю», «штовхаю». В науковій літературі поки що не вироблено загально визначених понять як мотиву людської поведінки або діяльності, так і мотиву злочину. З мотивами ототожнюються такі поняття, як «інстинкт» – у У. Мак-Дауголла [16], «потяг» – у З. Фрейда [30], «драйв» – у К. Халла [27]. Іноді зміст мотивів розкривається через їх співвідношення з певними типами реакцій поведінки: «потребою у досягненні» – у Д. Мак-Клелланда [17], «потребою у самоактуалізації» – у А. Маслоу [18]. Х. Хекхаузен, визначає мотив як «бажаний цільовий стан у рамках відношення «індивід – середовище» [28, с. 34].

Більш схожими або відмінними від цих визначень мотиву є такі: «більш чи менш адекватно усвідомлена спонука виступає як мотив» у С.Л. Рубінштейна [22, с. 542]; «предмет потреби ... ми називаємо мотивом діяльності» у О.М. Леонтьєва [14, с. 12]; «мотив – те, що спонукає людину до діяльності і надає її діяльності осмисленості» у Н.В. Гамезо, І.А. Домашенко [4, с. 84]; «мотив – це конкретизована потреба, яка виявляється в тих чи інших предметах» у Г.С. Абрамова [1, с. 92]; «мотив – це те, що належить самому суб'єктові поведінки, є його сталою особистісною властивістю, що зсередини спонукає до вчинення певних дій» у Р.С. Немова [10,

с. 392]; «мотив – це відносно сталі прояви, атрибути особи» у С.А. Занюка [7, с. 6].

М.П. Чубинський бачив у мотиві первісну ланку вольового процесу і підкреслював, що мотив є витоком злочину, конкретним фактом, що підлягає обов'язковому судовому розгляду [31, с. 109]. В разі ігнорування мотиву, на думку російського юриста І.Я. Фойницького, виникає загроза неповноти судового дослідження [29, с. 271]. М.С. Таганцев називав мотиви підставами, що спонукали особу до злочинної дії [23, с. 235]. На думку А.П. Тузова, мотивами злочинів треба вважати пов'язані з задоволенням певних потреб антисоціальним способом активні стани людської психіки, стани спонукання особи, які визначають її суспільно небезпечне діяння [25, с. 67]. К.Є. Ігошев уявляє мотив як сформоване під впливом соціального середовища і життєвого досвіду особи спонукання, що є внутрішньою безпосередньою причиною злочинної діяльності і виражає особистісне ставлення до того, на що спрямована злочинна діяльність [11, с. 66].

Д.П. Котов вважає, що мотивом злочину може бути народжене системою потреб усвідомлене та оцінене спонукання, що прийнято особою як ідеальна підстава і виправдання свого злочинного діяння [12, с. 11]. С.А. Тарарухін розглядає мотив як усвідомлене спонукання (прагнення) до здійснення конкретного цілеспрямованого вчинку (вольового акту), який становить суспільну небезпеку і передбачається кримінальним законом як злочин [24, с. 14] тощо.

З приводу наявності різноманітних визначень поняття мотиву О.М. Леонтьєв зазначав, що під цим терміном у сучасній психології розуміють зовсім різні явища – інстинктивні імпульси, біологічні потяги й апетити, а рівно переживання емоцій, інтереси, бажання, а також життєві цілі й ідеали тощо.

З огляду на аналіз цієї дефініції можна погодитися з її визначенням, яке запропонував А.Б. Савченко: «мотив злочину – це інтегральне психічне утворення, яке спонукає особу до вчинення суспільно небезпечного діяння та є його підставою» [21, с. 14].

М.Й. Варій зазначає, що за мірою усвідомлення, як суттєвою психологічною ознакою, розрізняють такі види мотивів:

– потяги – як мінімально усвідомлені мотиви, за яких мета (цілі) та її уявний образ не конкретизовані, на рівні потягу визначається тільки загальний вектор активності чи зона пошуку, типовими психологічними станами, які супроводжуються потяги, є знемога (млість), бентежність, невпевненість;

– бажання – це переважно усвідомлені мотиви, за яких окреслюються загальні контури мети як класу (сукупності) предметів, явищ, речей та їх узагальнений образ. Типовими психічними станами є: подив, радість, сумнів, розчарування;

– хотіння – в основному, усвідомлені мотиви з конкретною метою та її психічним образом. Важливою рисою хотіння є вольове забарвлення у вигляді станів цілеспрямованості, ініціативності, рішучості. Інші типові психічні стани: пристрасть, нетерпіння, уважність, бадьорість;

– переконання – повністю усвідомлені, стійкі мотиви, які мають форму узагальнених соціальних установок (атитюдів), базових цінностей, домагань (прагнення досягти цілей певного рівня складності). Переконання мають найбільший регуляторний потенціал, яскраве вольове забарвлення. Типові супроводжувальні психічні стани: оптимізм, очікування, настійливість, упертість [3, с. 610].

Крім рівня усвідомленості мотиву злочину, важливе кримінальне значення мають такі його ознаки, як стійкість та інтенсивність.

Стійкість – стабільність, незмінність мотиву як регулятора активності впродовж певного часу, стійкий мотив впливає на загальну спрямованість особистості, визначаючи її просоціальний, асоціальний, кримінальний характер.

Інтенсивність мотиву або його енергетична сила полягає в непереборності намагання до чогось, повній мобілізації емоційної, інтелектуальної, вольової сфер особистості для досягнення мети злочинного вчинку.

Таке розуміння мотиву злочину дає можливість пояснити, навіщо і з якою метою відбувається спонукання до злочину, що дозволяє найбільш точно охарактеризувати мотив кожного суспільно небезпечного діяння.

Оскільки будь-яка людська діяльність здійснюється з певним мотивом, то і в злочині, як у специфічному різновиді діяльності людини, завжди присутній мотив. Як зазначається у науковому коментарі «Кримінального кодексу України», «невмотивованих злочинів немає, як немає невмотивованої поведінки взагалі» [20, с. 53].

У психологічному регулюванні будь-якої поведінки, в тому числі – і в злочині, беруть участь не тільки усвідомлені, але й неусвідомлені (безсвідомі) компоненти. Мотиви, як підкреслює А.Г. Закалюк, хоча окремі з них часто не усвідомлюються, – невід’ємні від свідомості в цілому, тобто відображають психіку особу, її спрямованість, моральне обличчя [8, с. 34]. Неусвідомленість мотивів, на думку Ю.М. Антоняна і В.В. Гульдана, зокрема в осіб із психічними аномаліями, не звільняє їх від кримінальної відповідальності за вчинення злочинних дій, оскільки суб’єкт може і не усвідомлювати їх рушійних стимулів, але усвідомлює їх кримінально караний характер [2, с. 141].

Тому дослідження мотивів злочинів дозволяє найбільш повно: встановити причини та умови злочинності в цілому і причини та умови вчинення окремих злочинів; охарактеризувати стан якісної структури та динаміки злочинності в цілому й окремих видів злочинів; дослідити характер злочинності певних категорій злочинців (неповнолітніх, рецидивістів та ін.); визначити питому вагу і розповсюдженість окремих категорій злочинів; розкрити соціально-психологічний механізм злочинного діяння; розробити ефективні заходи щодо боротьби зі злочинністю і попередження злочинів (у тому числі – заходів виховного, культурного характеру та соціальної роботи); вивчити особу злочинця, розробити наукову типологію злочинців тощо.

Множинність мотивів злочину – це наслідок виникнення, розвитку та диференціації складових компонентів структури діяльності і поведінки взагалі та злочинної зокрема. Класифікація мотивів злочинів дає можливість конкретизації причин окремих злочинів, більш чіткого визначення суспільної небезпеки вчиненого діяння та суспільної небезпеки особи винного, призначення відповідного покарання та встановлення заходів щодо виправлення і перевиховання засуджених.

Так, І.М. Даньшин класифікує мотиви з урахуванням мети і характеру злочинних дій на: мотиви вбивства, спекуляції та інших злочинів [6, с. 70]. В.В. Трухачов виокремлює три групи мотивів злочинів: 1) мотиви, що детермінують діяння злочинця на стадії підготовки до злочину; 2) мотиви, що детермінують діяння злочинця на стадії вчинення злочину; 3) мотиви, що детермінують діяння злочинця на стадії приховування злочину тощо [26, с. 14–15]. З урахуванням первинної психологічної природи мотивів, П.С. Дагель також запропонував таку класифікацію: 1) суспільно-негативні (низькі) мотиви злочину – це ті, які завжди, в будь-якому випадку, антисоціальні, негідницькі і засуджуються всім суспільством (корисливі; хуліганські; помсти за правомірну діяльність; національної, расової, релігійної вороженечі чи розбрату; сексуальні тощо); 2) суспільно-нейтральні мотиви злочину (прагнення задовольнити природні потреби; образа у зв'язку з діями потерпілого або інших осіб; сором; захоплення якимись предметами або діяльністю, що не має низького характеру, тощо); 3) суспільно-позитивні (мотив захисту; бажання допомогти потерпілому; співчуття; бажання виконати службовий наказ чи доручення тощо) [5, с. 272].

Кримінологічні дослідження мотивів злочинів дорослих осіб вивчав В.В. Лунєєв, який виділив шість груп мотивів: 1) політичні; 2) корисливі; 3) насильницько-егоїстичні; 4) анархістсько-індивідуалістичні; 5) легковажно-безвідповідальні; 6) боязливо-малодушні [15, с. 52]. В одному з підручників із кримінології виділено чотири групи мотивів злочинів: а) суспільно-політичні; б) соціально-економічні; в) насильницько-егоїстичні; г) легковажно-безвідповідальні [13, с. 289]. А.Ф. Зелінський аналізує такі групи мотивів злочину: побутові та особисті, адаптивні та деструктивні, усвідомлені та неусвідомлені [9, с. 71–78]. В.С. Медведєв основні криміногенні мотиви об'єднує в такі групи: 1) психологічного та соціального відчуження; 2) ствердження і самоствердження; 3) емоційної розрядки і компенсації; 4) ризику і гри; 5) аморальності та збочення [19, с. 42].

Найбільш повну класифікацію мотивів злочинів, на нашу думку, наводить А.В. Савченко, який виокремлює такі групи мотивів злочинів:

– група мотивів злочинів, пов'язана з найважливішими сферами суспільства за критерієм їх змісту: 1) ідейні (пов'язані зі світоглядом особи); 2) політичні (пов'язані з позицією особи у ставленні до політики – як зовнішньої, так і внутрішньої); 3) релігійні (пов'язані з приналежністю особи до тієї чи іншої конфесії); 4) націоналістичні (пов'язані з крайньою формою у ставленні особи до інших націй і народів) тощо;

– за часом виявлення у злочинах можуть бути виділені: 1) мотиви постійного виявлення; 2) мотиви тривалого виявлення; 3) мотиви короточасного виявлення. Перші виявляються впродовж майже всього життя особи і мають своє втілення, як правило, в злочинній діяльності; інші – впродовж багатьох років, проте до чи після цього періоду виявляються інші мотиви; треті – впродовж обмеженого часового інтервалу (можуть мати місце при вчиненні особою навіть одного злочину);

– силою вияву (тобто за показником виразності непереборного бажання особи вчинити злочин) мотиви злочину бувають: 1) сильні (мають особливо впливовий характер на поведінку особи); 2) помірні (мають середню силу впливу); 3) слабкі (впливають на поведінку особи незначним чином);

– за мірою сталості (тобто за наявністю у всіх інших видах поведінки особи та збереженням у складних умовах існування) мотиви злочину є: 1) сильноусталеними; 2) середньоусталеними; 3) слабоусталеними;

– за безпосереднім виявом у злочині мотиви бувають: 1) реальні або актуальні (фактично спонукають особу до злочину); 2) потенційні (які сформувалися в особи, але не виявились при вчиненні злочину);

– за мірою їх домінування: 1) домінуючі (основні); 2) факультативні (додаткові) [21, с. 130].

Наведену і запропоновану психологічну, кримінально-правову та кримінологічно-психологічну класифікацію мотивів злочинів доцільно враховувати в теорії і практиці правоохоронної діяль-

ності, оскільки відображає широкий спектр злочинної діяльності і враховує сучасні тенденції зміни мотивів у психології злочинців.

Важливим для розуміння сутності мотиву є визначення його стадій. В.С. Медведєв виділяє такі стадії мотиву злочину:

– перша стадія: здійснюється актуалізація потреби, тобто усвідомлення необхідності у чомусь (чогось бракує, чогось хочеться) без співвідношення з можливістю задоволення потреби;

– друга стадія: визначається загальна можливість задоволення потреби, конкретизується спосіб скоєння злочину (зміст і послідовність дій, використання засобів і знарядь), визначаються найбільш сприятливі умови та час, можливі труднощі, необхідність приховування чи маскуванню злочину та алібі (переконливого свідчення непричетності до злочину);

– третя стадія: вибирається рішення на скоєння злочину та його способу (головний елемент стадії), робляться вольові зусилля, переживаються мобілізаційні емоції та почуття (впевненість, радість, смакування очікуваного результату), формується загальний психологічний стан готовності до скоєння злочину [19, с. 41–42].

Наведені стадії лише в загальних рисах відображають сам процес формування і реалізації мотиву злочину. В дійсності основні стадії мотиву можуть бути іншими, більш чи менш розгорнутими. Але завжди мотив відбуватиметься в межах взаємодії двох основних факторів: суб'єктивних (особи) та об'єктивних (навколишнього соціального середовища).

Дослідження мотиву злочину передбачає вивчення його функцій. Під функціями мотиву розуміють ті соціально значущі ролі, які вони виконують у генезисі злочинної поведінки (злочину).

На цьому ґрунті дуже важливим завданням є виділення функцій мотиву, що здатні найповніше розкрити генезис злочину.

Спонукальна функція мотиву злочину є невід'ємною його властивістю. Спочатку з'являється потреба або інший компонент, що може викликати активність організму (інтерес, потяг, настанова, прагнення тощо). Але самі собою вони не здатні ініціювати спонукання. Тільки після проходження їх крізь свідомість особи може йтися про вияв, який мобілізує та енергізує дії особи, підбу-

рює та підштовхує суб'єкта до вчинення суспільно небезпечного діяння.

Сенсоутворювальна функція мотиву полягає в тому, що вчинення суспільно небезпечного діяння має для суб'єкта особистісний сенс, який свідчить про індивідуалізоване ставлення особи до того, що відбувається довкола в процесі мотивації. Сенсоутворювальна функція розкриває соціальну позицію особи злочинця, його психічні особливості, а також дозволяє побачити, наскільки вчинений злочин вписується у межі її повсякденного життя.

Зв'язок мотиву злочину з особою, яка вчиняє цей злочин, простежується саме через нього, оскільки психологічну складову злочину неможливо розкрити без визначення сили та усталеності тих мотивів, які спонукають особу до злочину. Основне, що потрібно з'ясувати, – це місце розташування мотивів, що виявилися у злочині, у системі всіх існуючих мотивів особи. Тоді впевнено можна говорити про ступінь суспільної небезпеки як самої особи, так і вчиненого нею злочину.

Висновок. Таким чином, формування, розвиток і реалізація змісту мотиву злочину є специфічним синтезованим процесом взаємодії внутрішньо-особистісних та зовнішніх факторів. Мотив злочину є завжди негативним і руйнівним за своїм змістом явищем, оскільки реалізується забороненими законом способами, спричиняє шкоду у сфері суспільних відносин. На мотив злочину впливають деформація особи, стиль поведінки у суспільстві, що відрізняють особу злочинця від особи громадянина з правомірною поведінкою. Аналіз особливостей мотиву злочину конкретної особи впливає на обґрунтоване розв'язання завдань про встановлення ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння, звільнення або не звільнення від кримінальної відповідальності, ступінь індивідуалізації кримінального покарання, визначення шляхів щодо виправлення засуджених.

Перспективи дослідження ми вбачаємо в більш детальному аналізі психологічної складової злочинів і злочинної діяльності, таких як привід, стимул, мотивування, намір, мета, психологічний механізм злочину; в розкритті мотиваційної сфери злочинів в окремих видах діяльності деяких працівників ОВС; висвітленні дестру-

ктивного впливу злочинної діяльності на мотивацію та мету життєвого вибору молодого покоління.

1. Абрамова Г.С. Введение в практическую психологию / Г.С. Абрамова. – Екатеринбург: Деловая книга; М.: Академия, 1995. – 224 с.

2. Антонян Ю.М. Криминальная патопсихология / Ю.М. Антонян, В.В. Гульдан. – М.: Наука, 1991. – 248 с.

3. Варій М.Й. Загальна психологія: підручник для студ. психол. і педагог. спеціальностей / М.Й. Варій. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 968 с.

4. Гамезо Н.В. Атлас по психологии: Информац.-метод. материалы к курсу «Общ. психология»: учеб. пособие для студентов пед. интов / Н.В. Гамезо, И.А. Домашенко. – М.: Просвещение, 1986. – 272 с.

5. Дагель П.С. Классификация мотивов преступления и ее криминологическое значение / П.С. Дагель // Некоторые вопросы социологии и права: материалы научн.-теор. конф. – Иркутск, 1967. – С. 265–271.

6. Данышин И.Н. О значении мотива преступления при изучении и предупреждении преступления / И.Н. Данышин // Вопросы борьбы с преступностью. – М.: Юрид. лит., 1969. – Вып. 10. – С. 65–70.

7. Занюк С. Психология мотивации / С. Занюк. – К.: Эльга–Н; Ника–Центр, 2001. – 352 с.

8. Закалюк А.Г. Прогнозирование и предупреждение индивидуального поведения / А.Г. Закалюк. – М.: Юрид. лит., 1986. – 192 с.

9. Зелинский А.Ф. Криминальная психология: научно-практическое издание / А.Ф. Зелинский. – К.: Юринком Интер, 1999. – 240 с.

10. Немов Р.С. Психология: учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: в 3 кн. / Р.С. Немов. – 2-е изд. доп. – М.: Просвещение: В ЛАД ОС, 1995. – Кн. 1: Общие основы психологии. – 576 с.

11. Игошев К.Е. Типология личности преступника и мотивация преступного поведения / К.Е. Игошев. – Горький: Горьк. высш. школа МВД СССР, 1974. – 168 с.

12. Котов Д.П. Мотивы преступлений и их доказывание: вопросы теории и практики / Д.П. Котов. – Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1975. – 152 с.

13. Криминология / под ред. А.И. Долговой. – М.: Политиздат, 1997. – 784 с.

14. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы и эмоции / А.Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1971. – 40 с.
15. Лунеев В.В. Преступное поведение: мотивация, прогнозирование, профилактика / В.В. Лунеев. – М.: Политиздат, 1980. – 263 с.
16. McDougall W. Outline of Psychology / W. McDougall. – N.Y., 1923. – 590 p.
17. McClelland D. C. The achievement motive. – N.Y., 1976. – 670 p.
18. Maslow A. Motivation and personality. 2 ed. / A. Maslow. – N.Y., 1970. – 410 p.
19. Медведєв В.С. Кримінальна психологія: підручник / В.С. Медведєв. – К.: Атіка, 2004. – 368 с.
20. Науковий коментар «Кримінального кодексу України» / М.Й. Коржанський. – К.: Атіка, Академія, Ельга-Н, 2001. – 656 с.
21. Савченко А.В. Мотив і мотивація злочину: монографія / А.В. Савченко. – К.: Атіка, 2002. – 127 с.
22. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М.: Политиздат, 1946. – 704 с.
23. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая: в 2 т. / Н.С. Таганцев. – М.: Наука, 1994. – Т. 1. – 380 с.
24. Тарарухин С.А. Установление мотива и квалификация преступления / С.А. Тарарухин. – К.: Вища школа, 1977. – 152 с.
25. Тузов А.П. Мотивация противоправного поведения несовершеннолетних / А.П. Тузов. – К.: Вища школа, 1982. – 182 с.
26. Трухачёв В.В. Мотивация как элемент криминалистической характеристики преступлений: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: 12.00.09 / В.В. Трухачёв; Саратов. юрид. ин-т им. Д.И. Курского. – Саратов, 1990. – 22 с.
27. Hull C. L. A behavior system: An introduction to behavior theory concerning the individual organism. – New Haven, CT: Yale Univ. press, 1952. – 772 p.
28. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность: в 2 т. / под ред. Б.М. Величковского; пер. с нем. – М.: Педагогика, 1986. – Т. 1. – 408 с.
29. Фойницкий И.Я. Курс уголовного судопроизводства / И.Я. Фойницкий. – СПб., 1899. – Т. 2. – 437 с.
30. Фрейд З. «Я» и «Оно» / З. Фрейд // Сочинения. – М.: Пресс; ЗАО ЭКСМО Пресс; Харьков: Фомо, 1998. – С. 839–860.
31. Чубинский М.П. Мотив преступной деятельности и его значение в уголовном праве / М.П. Чубинский. – Ярославль, 1900. – 360 с.

Козырев Н.П. Мотив в психологической структуре преступления

Раскрываются понятие, содержание, сущность, признаки, стадии, функции мотива преступления. Уделяется внимание практическому значению правильной оценки мотива преступления, ее учета в судебной и следовательской практике и в деятельности органов внутренних дел.

Ключевые слова: *мотив, классификация мотивов, признаки, стадии, функции мотивов.*

Kozyrev N.P. Motif in the psychological structure of crime.

Expanded the concept, content, nature, symptoms, stages, functions motive. Attention is paid to the practical value of the correct assessment of motive, its accounting in the shipping and investigator's practice and internal affairs bodies.

Key words: *motif, motifs classification, symptoms, stages, functions of motives.*

Стаття надійшла 1 червня 2011 року

УДК 159.923.2

Н.М. Кравець

**АНАЛІЗ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ
ВИВЧЕННЯ ДОВІРИ ЯК СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНОГО ФЕНОМЕНА**

Здійснено огляд основних напрямів вивчення явищ довіри та недовіри в контексті теоретичного аналізу українських і зарубіжних досліджень. Окреслюються проблемні аспекти вивчення довіри. На концептуальному рівні визначено блоки чинників довіри.

Ключові слова: *довіра, недовіра, екстерналізація, інтернаціоналізація, міжособистісна довіра, довіра до себе, довіра до суспільства.*

Постановка проблеми. *Радикальні соціальні перетворення, що відбуваються в Україні, породили соціальну нестабіль-*